

Tænke-, Forenings- og Forsamlingsfrihed frem, Parlamentarisme, almindelig Valgret, Demokrati. Denne politiske Liberalisme, den forkaster vi Socialdemokrater saa langt fra, vi er dens Arvtagere, vi ønsker alt dette gennemført, langt konsekventere, end de gamle Liberale nogen Sinde har drømt om, paa alle Samfundslivets Omraader, i Kirke, i Hær o. s. v. Men saa er der ved Siden deraf noget, man kalder den økonomiske Liberalisme, et nationaløkonomisk System, som man ogsaa kalder: Lad staa til-Princippet, Ikke-Interventions-Ideén, Manchesterlæren, en nationaløkonomisk Teori. Den har ogsaa været historisk, haft sin Mission i et vist Tidsrum, men slaar nu om i sin egen Karikatur og medfører det, vi ser i det nuværende Samfund, alle de Katastrofer, al den Elendighed, Verdenskrigen, Sammenbrudet o. s. v., dette System, som de Herrer alligevel vil blive ved at opretholde.

Man maa skelne mellem de to Ting: den politiske Liberalisme, hvis Arvtagere og Fortsættere vi er, og hvis Ideer vi vil gennemføre mere konsekvent end nogen Sinde — og saa den nationaløkonomiske Liberalisme i ganske snæver Forstand, Manchesterlæren, Kræfternes frie Spil, som den højtærede Landbrugsminister forkyn-der, de blinde økonomiske Kræfters utøjlede Spil uden Hensyn til, hvor megen Ulykke og Elendighed de fører ind over Menneskene. England saa, hvad denne Liberalisme førte til i den første Generation i det forrige Aarhundrede. De behøver blot — jeg har tidligere henpeget derpaa — at læse de officielle Fabriksberetninger om de Ulykker, dette System forvoldte.

Den selvstændige Bondestand forsvandt i England i Kraft af et saadant Manchester-Princip. Det er for Resten mærkeligt, at netop danske Landboere saa stærkt vil hævde denne nationaløkonomiske Liberalisme, denne økonomiske Individualisme, hævde den i den Udstrækning, de gør. Det er vitterligt, at den danske Landbolovgivning gennem et Aarhundrede har været antiliberalistisk, og det er det, der i Modsætning til England og andre Lande har frelst den danske Bondestand og Husmandsstand. Vi har jo ikke Frihed her i Landet — men det er lige meget, hvor tidt vi siger det, for de Herrer indlader sig ikke paa en saglig Diskussion hverken i deres Presse eller ude paa Møder —, vi har ikke Frihed til at sælge, til at købe, til at sammenlægge og udstykke Jord, som man vil; det er lovbundet, det er organiseret, det er lovordnet alt sammen, netop for at hindre Kapitalismen i at øde-

lægge hele den selvstændige Landbostand. Hvor staaer den højtærede Landbrugsminister til Frihedstanker, til virkelig liberale Tanker paa andre Omraader — den staaende Hær, den tvungne Værnepligt? Er han dér Frihedsmand? Nej, han er Tilhænger af Værnepligtstvangen. Statskirken — er han dér Tilhænger af fuld Aands- og Religionsfrihed? Nej, i hvert Fald i de senere Aar har hans Parti ikke ønsket den størst mulige Rummelighed og Taalsomhed og Aandsfrihed indenfor Folkekirken, de ønsker ikke den fuldstændige Religionsfrihed gennemført gennem en anden og mere liberal, netop liberal Ordning paa dette Omraade. Og Religionsundervisningen i Skolerne — nu gaar de ud paa Vælgermøder og tager Stemmer maaske i visse Kredse i en Kamp mod Socialdemokratiets Skoleprogram, i Kamp mod vort Forslag om, at Religionstimerne skal være frie. Dér er de ikke Tilhængere af Friheden, men Tilhængere af Tvang Aandstvang tilmed, i stik Modsætning til Venstres Program fra Begyndelsen af Halvfjerdserne. Jeg henviser atter og atter til den berømte Skolebetænkning, som findes i den gamle Rigsdagstidende i Begyndelsen af Halvfjerdserne, hvor alle Venstres ledende Mænd foreslog nøjagtig det samme som Socialdemokratiet nu. (Clausager: Nej). Jo, det ærede Medlem kan jo se efter. De vil finde, at alle Venstres ledende Mænd stemte for Religionsundervisningen som frit Fag (Clausager: Nej). Ja, se efter Hr. Clausager, Deres egen Fader var med dertil; det er aldeles sikkert. Jeg har tidligere fremdraget det, det kan ikke modsiges. Og man gjorde det netop ud fra et udpræget religiøst Standpunkt. Nu lefler man med Stemninger og søger at lave forloren Agitation mod os, der staaer paa Venstres gamle Standpunkt fra den Tid, da Venstre var Frihedsmænd paa de aandelige Omraader, noget, som de nu er i Færd med at glemme.

Jeg saa forleden Dag et Venstreblad, „Silkeborg Venstreblad“, skrive i Anledning af Debatten her — og det er noget, som er gentaget af mange Venstremænd —, at det nuværende Samfund er liberalt, og dets Principper vil man bevare. Vikan godt optage den Definition. Det er det liberalistiske Samfund, der har Verdenskrigen paa sin Samvittighed, Arbejdsløsheden, Landmandsbankkrakket, og alt hvad dermed følger. Det ærede Medlem Hr. Stengaard-Kirkegaard sagde forleden Dag, at det liberale Samfund kan ikke anerkende en Pligt til at skaffe Adgang til Arbejde og Adgang til Jord, men det socialistiske Samfund anerkender en saadan